

ЈЕДНО ПИСМО И ЊЕГОВЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ

МИЛАН РАДОВАНАЦ

Астрономска опсерваторија, Волгина 7, 11060 Београд, Србија

Резиме: Овај рад се бави писмом које је 1925. године Бранимир Трухелка, тада директор Геофизичког завода у Загребу, упутио Министарству просвете у Београду, на основу којег, што директно што индиректно, долазимо до више сазнања: тадашњим приликама у науци, првенствено оној астрономској, улози и значају Милутина Миланковића у њој, али и на Астрономској опсерваторији, њеној помоћи Геофизичком заводу, те о могућем последицама неудовољења захтевима изнетим у писму: каснијем отежаном коришћењу архивске грађе Архива у Дубровнику истраживачима из Београда, кад му је управник био Бранимир Трухелка.

Писмо које је директор Геофизичког завода у Загребу, Бранимир Трухелка (Сарајево, 1. IX 1888 - Загреб, 23. III 1945) 24. јануара 1925. године, упутио Министарству просвете у Београд, свакако спада у ред интересантнијих, које, од оних која се налазе у архиви Астрономске опсерваторије у Београду, привлачи посебну пажњу, и то из више разлога.

Прво, ово писмо је добра слика стања и прилика у науци уопште, у овом случају посебно у астрономској науци, у некадашњој заједничкој држави Југославији, између два Светска рата. Преко њега, с једне стране видимо финансијски нејаку државу која тешко издваја средства за науку, поготову не за ону која не доноси материјална добра, а са друге стране богате и моћне појединце, који су, ако су још заљубљеници у науку, спремни да ураде и оно што држава није у стању.

Ово писмо је истовремено и потврда репутације коју је Милутин Миланковић тада имао у астрономским круговима, кад је, не ретко, тражено да он буде медијатор по разним питањима, али, и још један, индиректан, доказ да је он у периоду од 1924-1926. године управљао Астрономском опсерваторијом у Београду.

Најзад, писмо можда указује и на разлоге отежаног доласка до архивске грађе Архива у Дубровнику истраживачима из Београда, за време док је њиме управљао његов пошљаоц, Бранимир Трухелка, о чему ће бити речи у овом раду. Ова претпоставка утемељена је само на, вероватно, неиспуњеним Трухелкиним жељама изнетим у писму. Проблем са коришћењем архивске

грађе може бити узрокован и евентуалним плагијатом једног његовог рада о Бошковићу, зашто он оптужује Ђорђа Николића, тада студента астрономије, и председника Астрономског друштва из Београда, али и други неостварени планови и жеље, упућени државним органима у Београд, на које ови нису реаговали. Коначно, разлог за овакав његов однос може бити и обична себичност и жеља да тражена документа сачува за своје научне интересе, који су у овом случају несумњиво постојали.

У сваком случају сматрамо да само писмо као и конотације око њега заслужују посвећени простор и нашу пажњу.

Писмо, које на свом неисписаном (чистом) делу, има накнадно дописане податке и упутства више пошиљаоца, односно примаоца, већ према путу од једне до друге установе, у целисти изгледа и гласи овако:

*Предмет: Прекуп астрономијске
опсерваторије инж. Хермана*

*Министарству Просвете
Општем Одељењу
у Београду*

Иако и на Универзитету и на Техничкој Високој Школи студенти треба да полажу испите из астрономије, иако је и у програму Геофизичког Завода било активисање једне астро-геодезијске секције са специјалним програмом - Загреб до данас није мога да добије ма и најмању за научни рад zgodну астрономску станицу.

Пошто се изненада пружила Држави згода, да набави такву уређену и потпуно нову станицу, част ми је о томе поднети хитан извештај.

Инж. Јулије Херман, који по дужности има да остави Згб саопћио ми је, да жели продати своју приватну опсерваторију с библиотеком за 80.000 до 100.000 Дин али с тим, да му се новац одмах у готовом исплати.

Саопћујем податке о овој станици.

1.-Библиотека. Око 300 примерака (књига, часописа, атласа) махом у новом лепом платненом и кожном повезу. Заступљена је драгоцену серија (у Држави можда уникат) "Monthly Notices of the Royal Astr. Society" од г. 1869 до 1924, онда неколико годишта скупог Astrophysical Journal, париски Atlas Photogr. de la Lune (8 фасцикала град-фолио хелиогравира), 4 цб. Bonner Durchmusterung, Хагенов Atlas stellarum Variabilium и. т. д. Ова библиотека је солидан темељ за сваку институтску или семинарску библиотеку.

2.-Инструменти. а) Zeissov екваториал од 5 палаца (цола) најновије израде (лиферован лети 1924) са сатом и целокупним прибором (елект. осветљење поља и скали, серија окулара с увећањима 59х до 392х, зенит призма, призма за поларизацију, ручни спектроскоп schrauben-schlihtenfaelen микрометар, кружни микрометар, диафрагма, бојадисана стакла) и уз то астрокамера дијаметра 10 цм жијжне даљине 140 цм, 3 касете 13 x 18.

б) Прецизни *cat Strasser* и *Rhode* с инваровим клатном и секундним контактом.

3.-Кад би се овај инструментариј спојио с инструментаријем Геофизичког Завода (универсал, 3 бокс хронометра, радио станица за примање) и кад би се од инструмената, које је Метеоролошка Опсерваторија у Београду примила на рачун репарација, дао један мали Бамбергов пасажник била би дана база за сериозан астро рад у астрометрији и астрофизици (планетографија, фотометрија) и тиме држава обогачена за један мали али технички првокласани институт.

Г. Херман подигао је и зграду опсерваторије (купола за рефрактор, предсобље, канцеларија, тамна фотогр. комора). Та зграда налази се на земљишту узетом у најам на две године на периферији Загреба али нема сумње да би се најамни уговор могао пренети и на државу односно оно мало земљишта купити.

Г. је Херман готов да предложи оригиналне фактуре па да се види уз колико велик попуст даје нов новцат инструментариј.

Потписати као астроном нарочито топло моли Министарство Просвете да се користи овом ретком приликом и државу за - у овом случају - малу своту од 80.000 Дин обогати за једну лепу научну установу.

Пошто би била најприроднија веза с Геофизичким Заводом, скреће се пажња на то да је том заводу по буџету за "опсерваторију" одобрено 20.000 Дин, ако би се једним ванредним кредитом од 80.000 Дин та сума могла дићи на 100.000 дошао би Завод у посед комплетног астро-одељења и библиотеке.

О предњем моли се да се затражи и мишљења Г. Миланковића, професора универзитета у Београду и г. проф. Вујевића управника Метеоролошке Опсерваторије у Београду.

24. јануара 1925
Загреб

Бранимир Трухелка
директор Геофизичког
Завода у Загребу

Писмо, је писано руком, црним мастилом, школски правилном и течноом ћирилицом, на пресавијеном дволистном папиру, без линија. У Министарство просвете, Опште одељење, стигло је 30. јануара 1925, где му је поред датума приспећа, на меморандуму Министарства отиснутом на врху задње, четврте стране, уписан и деловодни број - П. Бр. 1082. Испод њега, руком, црним мастилом је дописано:

МИЛАН РАДОВАНАЦ

*Ректорату Универзитета
Београд*

*Министарству Просвете је част замолити Вас да г. г. професори
Универзитета г. Др Миланковић и г. Др Вујевић даду своје мишљење по овој
ствари.*

*По наредби Министра Просвете
Начелник
Општег одељења
[нечитко] Димитријевић*

На истој страни испод овог текста отиснут је и меморандум Универзитета у Београду камо је стигло тек у марту, где је у њихов деловодник заведено под Бр. 768, али због оштећења леве маргине четврте стране документа, нема дела са датумом. И испод њиховог меморандума руком је дописан текст:

*Деканату Филозофског
факултета
С молбом на надлежност.*

*Секретар Универзитета
(потпис нечитак)*

На дну четврте стране документа отиснут је и трећи меморандум - Универзитет у Београду, Филозофски факултет - и у њега уписани деловодни подаци. Међутим, ни овде се због оштећења документа не може утврдити деловодни број, али ни датум уписа, тек је видљиво толико, да је и овде уписан у марту 1925. године. Као и испод претходних, и испод овог меморандума је, црним мастилом, руком исписан додатак:

*М. Миланковићу и П. Вујевићу
С молбом за извештај у повратку акта.*

*Декан
Филозофског факултета
В. [ладимир] К. Петковић*

Готово само по себи поставља се сасвим логично питање: Ако су по наведеној путањи писма његови крајњи примаоци били универзитетски професори Миланковић и Вујевић, како се ово писмо нашло у архиви Астрономске опсерваторије у Београду?

Једини логичан и исправан одговор могао би бити: ово писмо завршило је код Милутина Миланковића тада професора теоријске физике и небеске механике на Филозофском факултету у Београду, али истовремено, и *de facto* (али не и *de iure*) управника Астрономске опсерваторије у Београду.

Наиме, од поделе Опсерваторије 1924. године на Астрономску и Метеоролошку и пензионисања њеног оснивача и управника Милана Недељковића, она Астрономска званично је све до 1926, и доласка на управничко место Војислава Мишковића, била без управника, док је Метеоролошка за управника имала Павла Вујевића. Међутим како је Астрономска опсерваторија тада била у саставу Универзитета у Београду, ако ништа друго, а оно по кључу астрономских предмета које је тада предавао, Миланковић је вероватно од Универзитета (или Филозофског факултета), добио задужење да се стара и о Астрономској опсерваторији. По том кључу он се и нашао у групи универзитетских наставника која је 30. априла 1925. године упутила допис Филозофском факултету с предлогом да се у циљу напретка наше целокупне науке и културе подигне нова Астрономска опсерваторија, потом на челу Комисије за изградњу Астрономске опсерваторије, као и Комисије за пријем и смештај, на рачун репарација наручених инструмената. Потврду да је Миланковић тада руководио Опсерваторијом налазимо и у допису који је он 16. маја 1925, дакле пре но што је изабран за председника Комисије, упутио министру Просвете, а где се потписао као "професор небеске механике и теоријске астрономије". У том допису (писао га је руком и сачуван је у концепту и чистопису) министру, Миланковић га прецизно обавештава о закљученим уговорима са немачким фирмама о лиферацији инструмената на рачун ратних репарација, те о већ испорученим инструментима. Без овлаштења, доброг познавања ситуације и потпуног увида у постојећу архиву, што је могао да има само датим ингеренцијама, Миланковић не би могао располагати оваквим подацима.

За право нам даје и историчар науке Ненад Јанковић (1984), који децидирано каже:

"Такође је нетачно да је место управника било упражњено од 1924 до 1926, јер је према званичној публикацији Универзитета, у току школске године 1924-25 управник Астрономске и Метеоролошке опсерваторије био Миланковић, па и школске године 1925-26, док је школске године 1926-27 био Павле Вујевић".

Ово писмо има посебан значај и зато што представља један од несумњивих доказа о поштовању и угледу који је Милутин Миланковић имао у научним, посебно у астрономским круговима тадашње Краљевине Југославије, на чијој се територији данас налази шест самосталних држава.

Но, ако смо можда и решили енигму откуд се писмо Бранимира Трухелке, упућено Министарству просвете, нашло у архиви Астрономске опсерваторије, ону другу, да ли је, односно ако јесте, какав је одговор на своје писмо добио Трухелка - нисмо!

Како се 1925. године на Астрономској опсерваторији није водио деловодник (са његовим вођењем почело се 1926. године) нисмо у могућности да проверимо да ли је Миланковић можда са Опсерваторије Филозофском факултету упутио своје мишљење о молби изнетој у писму, а

нема га ни у прилогу акта (Трухелкиног дописа) на Опсерваторији, који није, како је тражено од стране декана Филозофског факултета, са мишљењем враћен Факултету.

Нема трагова ни касније могуће преписке, дакле ни података, да ли је удовољено Трухелкиној молби изнетој у овом писму.

Шта кажу други, посредни, извори о овом питању?

У прегледу доступне нам литературе о овој проблематици, астроном из Загреба, проф. др Отон Кучера (1930), иначе оснивач Звјездарнице на Поповом торњу у Загребу (1903), спомиње један инструмент који поприлично одговара оном Јулија Хермана, али га он не веже за Геофизички завод, којег у тексту и не спомиње, уосталом као ни Хермана, но - из текста се може закључити - за Звјездарницу Попов торањ. Између осталог он ту пише: *"У Загребу се пак баш довршује нова звјездарница - копија старог Попова торња на брежуљку насусрет Гричу, - што ју Загребачки надбискуп и Ђаковачки бискуп изградеше као дио својих учевних великих завода. Главни јој је инструмент нов Zeissov рефрактор од 130 мм објектива, паралактично монтиран с уром и свим најмодернијим додацима"*.

Ови подаци се баш и не слажу са онима које је изнео Ђорђе Николић (1934), кад каже да Звјездарница на Поповом торњу располаже само са два инструмента: рефрактор Реинфелдера и Хертела из Минхена, објектива 16 цм и дужине 2 метра "у страшно истрошеном стању - готово уништен", и меридијански круг, Р. Маилхала из Париза, објектива 6 цм и дужине 75 цм, "који може још једино послужити за ђачке вјежбе и дипломске радове студената" (могуће је да је ситуацију приказао гором него што је била, пошто се залагао да се Загребу уступе неки од инструмената који су се налазили на Астрономској опсерваторији у Београду, добијени на рачун ратних репарација).

Ове податке о Звјездарници на Поповом торњу наводимо због тога, што Николић указује на суштинску везу између ове две установе, где даље каже: *"За добро астрономије и наше звјездарнице поготово се ништа до сада није урадио, од када је она била предата управи Геофизичког завода гдје је управник г. др. С. Шкроб. И сам Геофизички завод који се је морао бринути за побољшање звјездарне, није нашао за потребно, а била му је дужност, да у побољшање свога оскудног буџета унесе бар и најмању своту за звјездарницу"*.

Јулија Хермана ни његов инструмент не спомиње ни Татјана Крен (1983/84) у подужем ретроспективном чланку, поводом 80 година Звјездарнице на Поповом торњу. У том међуратном периоду она истиче само да је изграђен *"...нови астрономски опсерваториј власништво Астрономског завода тадашњег Техничког, данашњег Геодетског факултета, довршен у љети 1937. год. у загребачком омиљеном шеталишту Максимиру.."*

Ако не и главни а оно посебно значајан инструмент који је тада чинио "нови астрономски опсерваториј" у Максимиру, Техничког, односно сад

Геодетског факултета у Загребу, био је Транспортабилни меридијански круг, Askania Werke A. G. Bamberg Werk, бр. 75465, вредан 30.640 златних марака. Наиме, Ректорат Универзитета у Загребу, актом бр. 5010 од 13. новембра 1934. године (дакле, недуго после Николићевог чланка у *Јутарњем листу!*), преко Министарства просвете затражио је да се Геодетском заводу Техничког факултета у Загребу, уступи за потребе наставе и науке један део астрономских инструмената примљених на рачун репарација за Астрономску опсерваторију у Београду, нашто је Савет Филозофског факултета у Београду, оформио комисију од три члана коју су чинили Ж. Ђорђевић, Милутин Миланковић и Војислав Мишковић, који су по наведеном питању, 12. фебруара 1935 (АО, бр. 76), Савету доставили следећи извештај:

"Инструменти о којима је реч, поручени су били - као што је познато - за једну модерну астрофизичку Опсерваторију негде на Јадрану (у првом реду се мислило на Хвар - прим. М. Р.). И нема сумње да би најкорисније било кад би се та намера могла остварити и инструменти за ту сврху употребити. Да ли ће се у ближој будућности моћи приступити остварењу те доиста лепе замисли, то се за сада не може знати. Но та неизвесност не мора ипак бити сметња да се до подизања Опсерваторије на Јадрану изађе у сусрет жељи Техничког факултета у Загребу. Ово је тим могуће што за Геодетски завод долазе у питање само мањи инструменти, транспортабилни, који не захтевају зграде већих димензија па се у том обиму може изаћи у сусрет жељи Техничког Факултета у Загребу и уступити на употребу поменути инструменти".

Но, ни ово није била дефинитивна одлука, већ само начелна. Који ће коначно инструмент бити уступљен Геодетском заводу одлучила је друга комисија (која је истовремено проверавала исправност инструмента) у саставу Тадија Пејовић, Војислав Мишковић (чије је мишљење заправо било одлучујуће по овом захтеву - прим. М. Р.) и Фран Доминко, која је у смислу одлуке Савета Филозофског факултета, од 17. маја 1935, загребачком Геодетском факултету уступила управо горе наведени транспортабилни инструмент, где је приспео већ 6. августа 1935. године. Инструмент је један од бројних уговорених на рачун ратних репарација према уговору о миру, а Астрономској опсерваторији Универзитета у Београду испоручен је 1926. године.

О испоруци овог инструмента Техничком факултету у Загребу, оставио је запис и Лео Рандић (1963) тамошњи астроном (астрономију је иначе завршио у Београду, а кратко време 1939. године, радио и на Астрономској опсерваторији у Београду) који каже следеће:

"На иницијативу Л.[адислава] Мужинића (и он је од децембра 1930, до маја 1931. године радио као калкулатор на Астрономској опсерваторији у Београду - прим. М. Р.) коју је прихватио проф. Н.[иколај] П. Абакумов, предстојник катедре за вишу геодезију и астрономију, затим Технички факултет и само Свеучилиште, уступила је године 1935. Астрономска

опсерваторија у Београду Загребачком свеучилишту пасажни инструмент с вертикалним кругом и Talcottovim либелама. Тиме је питање изградње астрономског павиљона постало веома акутно, али се од тадањег режима није могло очекивати веће разумијевање и материјална помоћ за остварење те замисли".

Прва посматрања са овог инструмента, Абакумов је учинио 26. септембра 1937, а редовна посматрања Талкотових парова, отпочета су у фебруару 1938. године.

Лео Рандић на истом месту наводи да је Звјездарница у Максимиру од Астрономске опсерваторије у Београду, после Другог светског рата, добила и Zeissov дурбин с азимуталном монтажом промера 130 мм, а од Географског института ЈНА у Београду и зенитни телескоп Askania, промера 90 мм.

У напред наведеним радовима, односно документима, као и још неким, осим напред наведеног Николићевог писма, нигде се не спомиње име Бранимира Трухелке. Николић га спомиње у вези постојања намере да се од вишка добијених, а немонтираних астрономских инструмената, изгради једна опсерваторија на Јадрану, при чему се најчешће као погодна место спомињао Хвар (идеја да се подигне једна опсерваторија и на Хвару, припада Милану Недељковићу, чију изградњу је имао у плану и за њу поручио инструменте још 1922. године, приликом уговарања инструмената за Опсерваторију у Београду), у шта је и сам Николић (1934) сумњао, што је изразио овим речима: *"Не може се и тамо градити звјездарница, која би стајала око двадесет милијуна динара. Па кад би и до тога могло доћи, у питању је управа и организација те звјездарне, (има се утисак да на овом месту приликом штампања чланка, није унет део текста - прим. М. Р.) ни сам садањи управник звјездарне у Београду као ни управник архива у Дубровнику, ма да су ваљда и у том смислу имали састанак овог прољећа у Дубровнику"*.

На основу овог цитата могуће је закључити да је Трухелка и као управник Дубровачког архива, дакле званично ван астрономије од 1926. године, са управником Астрономске опсерваторије у Београду, Мишковићем, разматрао могућност изградње опсерваторије (вероватно) на Хвару!

Из свега напред наведеног ипак би се са великом сигурношћу могло закључити да Министарство просвете, без обзира какво је било мишљење Милутина Миланковића и Павла Вујевића, није одобрило потребна средства за куповину наведеног инструмента, инг Јулија Хермана.

А ни од нове Опсерваторија на Јадрану није није било ништа.

Коначно, да ли је неудовољење молби Бранислава Трухелке за доделу средстава и куповину инструмента, као и после тога неуспео покушај да се добију инструменти за изградњу опсерваторије на Јадрану, могло имати неке импликације на његове касније пословне односе са својим Београдским коресподентима, који нису испунили његова очекивања?

Овакво питање добило је свој смисао већ десетак година касније (1936/37) а поводом намере Астрономског друштва да поводом обележавања 150 -

годишњице смрти Руђера Бошковића, изда пригодну споменицу. У споменици су, осим другог, хтели да објаве и нека Бошковићева писма, дотле необјављена у целни, која су се налазила у Дубровачком архиву, управник којег је био - Бранимир Трухелка!! О томе Јанковић (1984) пише: *"Зато смо од Државног архива у Дубровнику затражили да нам пошаље њихове преписе. Но пошто смо знали да управник Архива Бранимир Трухелка љубоморно чува за себе све што се односи на Руђера Бошковића а и према Друштву је показивао непријатељски став, због Николића, акт за Архив упутисмо преко Министарства просвете, молећи га за посредовање да добијемо преписе писама. Министарство је наш акт послало у Дубровник с молбом да нам се пошаљу преписи, али ни то не поможе."*

Како Друштво није успело осигурати ни средства за њено штампање, од споменице није било ништа.

Јанковић (1984) даље каже: *"Овај неуспех изазвао је велико Ђуричићево нерасположење (Војин Ђуричић је тада био председник Друштва, а професионално је био управник Државне хипотекарне банке, која је одобрила зајам за подизање данашње Астрономске опсерваторије на Звездари - прим. М. Р.). Кад сам га крајем 1937 потсетио на споменицу, рече како нема воље да се за њу заузима кад од прве није успео. У вези с тим поново је поменуо Трухелку и како је он нашкодио Друштву. На моје питање: на који начин? Ђуричић није био сасвим јасан, али изгледа као да је Трухелка у једном писму Министарству просвете навео да је Николић плагирао неки његов рад о Бошковићу, а износио је и друге неистине о Николићу (подсећамо да се астроном Ђорђе Николић, оснивач Друштва, веома залагао да Загреб добије поручена а нескоришћена астрономска инструмента из Београда, а оштро нападао Астрономску опсерваторију у Београду - примедба М. Р.) и Друштву. Никад нисам сазнао у чему је ствар са Трухелком, али помишљам да он из себичних разлога није хтео да неко други, Београђани нарочито, пишу о Бошковићу и о Дубровнику уопште. Ово закључујем по томе, што ми је једном приликом, после рата, академик Јован Радонић рекао да ни он није могао лако да добије од Трухелке неки архивски материјал о Дубровнику"*.

Да ли је само Николић могао бити разлогом за овакав Трухелкин однос према заинтересованим истраживачима из Београда?

За боље разумевање ових односа, о Бранимиру Трухелки је потребно рећи и нешто више, за шта ћемо се позвати на Агату Трухелку (1963).

Бранимир Трухелка је у Загребу студирао математику и физику а у Бечу астрономију, која му је и поред учитељевања у средњим школама била велика опсесија. Тако је већ 1911, неколико месеци боравио на Пулковској опсерваторији. Средином 1913, након што је у Загребу промовисан у доктора наука, одлази поново на Пулковску опсерваторију, овај пут на једогодишњи студиј. Његову животну жељу да у Сарајеву подигне опсерваторију онемогућио је Први светски рат. Од 1917. године и боравка у Бечу, по геодетским питањима, уместо подизања тада недостижне опсерваторије, сав

се предао новој идеји, оснивања музеја Руђера Бошковића, скупљањем и проучавањем свега што се односило на овог великог научника из Дубровника, српског порекла, а по месту стварања Италијанског, Француског, ... светског научника.

Посебно је занимљиво да је још 2. маја 1919, Министарству у Београд послао представку о организацији астро-геодетске службе у Краљевини СХС, чији нам је садржај непознат.

Од 1920. године, Трухелка је професор на Високој техничкој школи у Загребу, а од јануара 1922. је већ равнатељ Геофизичког завода у Загребу, на ком ће положијати остати до краја марта 1926. године, кад је уместо траженог, од југославенске владе, продужења боравка у Паризу, пензионисан. Током овог периода много времена је провео управо у Паризу, посећујући архиве и библиотеке, и сва места где се нешто могло наћи о Руђеру Бошковићу.

Вишегодишњи Трухелкин рад по архивима, прикупљена архивска грађа и објављени бројни радови о Руђеру Бошковићу, могуће је да су били пресудни у одлуци да се вишегодишњи пензионер Бранимир Трухелка, 29. септембра 1930. постави за управитеља Дубровачког архива. Ту је на модеран начин средио и учинио приступачном голему архиву, те каталогизирао приватну архиву Мирошевић-Сорго, која садржи драгоцену документу о Бошковићу, али није успео и да је држава откупи.

"Студиј Бошковићеве породице навео је Трухелку да се позабави питањем дубровачких колона, нарочито оних у Србији и Новом Пазару, а студирајући колоне, забавио се дубровачким трговцима и робом, којом су трговали" (Агата Трухелка, *Живот и рад Бранимира Трухелке*, Алманах Бошковић, ХПД, Загреб, 1963).

Своје радове о знаменитом научнику српског порекла, Бошковићу, Трухелка је објављивао и у београдској периодици и штампи, као што су: *Мисао, Савременик, Политика, Новости*, ...

Бранимир Трухелка је умро 23. марта 1945. године у Загребу, не подигавши опсерваторију у Сарајеву, ни Бошковићев музеј, као ни опсерваторију на Хвару, не дочекавши дужан интерес просветних власти за свој рад о животу и делу Руђера Бошковића, али ни "прекуп астрономске опсерваторије инж. Хермана", чему је у овом раду дат посебан нагласак.

На крају, ако је тачно све горе наведено што је Јанковић написао о Трухелкином односу, према заинтересованим истраживачима из Београда за Дубровачки архив - поставља се сасвим сувисло питање: може ли у директној узрочно-последичној вези са оваквим Трухелкиним односом, бити његово писмо (за које, како Николић тако ни Јанковић, нису знали) којим је од Министарства просвете тражио новац за астрономски инструмент, а који, пошто о њему, као ни о инструменту, у доступним референтним документима, нигде нема ни спомена, по свему судећи - није ни добио.

Литература

- Архива Астрономске опсерваторије у Београду.
Јанковић, Ненад: 1984, “Записи и сећања на Астрономско друштво”, *Публ. Астр. друштва "Руђер Бошковић"*, бр. 3, Београд, стр. 90.
Крен, Тајјана: 1983/84, “Тамо гдје звјезде постају ближе”, *Човјек и свемир* - часопис загребачке звјездарнице, бр. 3, за 1983/84, стр. 12.
Кучера, Отон: 1930, “Настојања око астрономије у Хрвата”, *Годишњак Астрономске опсерваторије Универзитета у Београду* за годину 1930, Београд, 140-158.
Николић, Ђорђе: 24. IX 1934, “Потребе нове звјездарнице”, *Јутарњи лист*, Загреб.
Рандић, Лео: 1963, “Четврт стољећа звјездарнице у Максимиру”, *Алманах Бошковић*, Хрватско природословно друштво, Загреб, стр. 191-195.
Трухелка, Агата: 1963, “Живот и рад Бранимира Трухелке”, *Алманах Бошковић*, Хрватско природословно друштво, Загреб, стр. 219-228.

ONE LETTER AND ITS IMPLICATIONS

This work attends a letter sent on 1925, by Branimir Truhelka, than director of Geophysical Institution in Zagreb, to the Minister of Education in Belgrade, from which, directly or indirectly, we learn several things: the conditions in science of that time, particularly in Astronomy, on the role and importance of Milutin Milanković in it, but also concerning the Astronomical Observatory, on her help to Geophysical Institution, and on the possible consequences of the non fulfilling of the requirements from this letter: later difficulties for researchers from Belgrade, to use the Archive of Dubrovnik, when he was managed by Branimir Truhelka